

باتلاق کرونا برای حزب‌الله: فرصتی برای توانمندسازی ارتش لبنان

حسین غدار

۳۱ مارس ۲۰۲۰

اکنون که حزب‌الله متوجه شده تلاش‌هایش برای پنهان کردن موارد ابتلا به ویروس کرونا بی‌نتیجه مانده، واشنگتن باید مُصرانه از بیروت بخواهد، بدون توسل به وضعیت اضطراری کامل، پرسنل پزشکی و مرزبانان ارتش لبنان را به کار بگیرد.

در هفته‌های گذشته، مردم لبنان حزب‌الله را شدیداً زیر ذره‌بین قرار داده‌اند. با اعمال فشار این گروه، دولت لبنان، علیرغم درخواست چهره‌های جامعه مدنی و برخی احزاب سیاسی برای تعلیق پروازهای ایران، اجازه داد تا پروازها از ایران کرونازده به لبنان تا اواسط ماه مارس ادامه یابد. گزارش رسانه‌ها نشان می‌داد، حتی پس از بسته شدن رسمی فرودگاه بیروت و قطع تمام پروازها، حزب‌الله از همه امکانات غیررسمی برای ادامه ورود افراد از ایران به داخل خاک لبنان استفاده می‌کرده است. حالا، با گسترش کووید-۱۹ در لبنان، مردم انگشت اتهام خود را به سمت حزب‌الله گرفته‌اند و می‌پرسند که چرا [حزب‌الله رژیم ایران را بر هموطنان خود ترجیح می‌دهد](#).

حزب‌الله تا کنون به این اتهامات پاسخ نداده و، در عوض، طرح پزشکی اضطراری‌ای را در ۲۵ مارس به اجرا گذاشته است. هاشم صفی‌الدین، رئیس شورای اجرایی این گروه، به خبرنگاران گفت: «این جنگی واقعی است و ما باید با ذهنیت یک رزمنده با آن مبارزه کنیم [...] نقش ما این است که مکمل دستگاه دولتی باشیم، نه اینکه جای آن بایستیم.» بر اساس این طرح، حزب‌الله در مجموع ۲۵۰۰۰ نفر از نیروهای خود را، از جمله ۱۵۰۰ پزشک و ۳۰۰۰ پرستار، برای مقابله با بحران به کار می‌گمارد. به علاوه، حزب‌الله یکی از بیمارستان‌های خود در بیروت را به معالجه بیماران مبتلا به کرونا اختصاص داده است. همچنین اجازه چهار بیمارستان خالی، آماده‌سازی ۳۲ مرکز پزشکی در سراسر لبنان و برنامه‌ریزی برای ساخت سه بیمارستان صحرایی در صورت نیاز، از طرح‌های دیگر حزب‌الله لبنان برای مقابله با بحران کرونا است. به گفته صفی‌الدین، حتی هتل‌هایی را نیز برای قرنطینه کردن بیماران مبتلا به کرونا اجاره کرده‌اند.

اما آنچه صفی‌الدین به آن اشاره نکرده، بحرانی پنهان است که حالا حزب‌الله را وادار به اجرای این طرح کرده است. طبق معمول، این گروه در مدیریت اوضاع اضطراری از دولت لبنان آماده‌تر ظاهر شده؛ اما بیماری مزمن آن، حتی با به خدمت گرفتن پزشکان بیشتر، بهبود نمی‌یابد.

آمار پنهان مبتلایان

بر اساس منابع غیررسمی، آمار شهروندان لبنانی مبتلا به ویروس کرونا بسیار بیشتر از رقمی است که دولت اعلام می‌کند، به‌ویژه در میان جمعیت اصلی شیعیان حزب‌الله. آمار رسمی مبتلایان در حال حاضر ۴۷۰ نفر است، اما بر مبنای گزارش اخیر روزنامه گاردین، «تعداد مبتلایان، به‌ویژه در مناطقی از لبنان و عراق، احتمالاً هزاران نفر است [...] و عدم افشای آمار دقیق، خطری جدی برای سلامت منطقه‌ای در سه ماه آینده خواهد بود». بر اساس این گزارش و به نقل از برخی مقامات لبنانی، حزب‌الله برخی محله‌ها را در بسیاری از شهرهای جنوبی لبنان قرنطینه کرده و نیروهای خود را از این مناطق خارج کرده است. در واقع، این گروه هفته‌ها تلاش کرد تا واقعیت را پنهان کند، اما با افزایش مرگ‌ومیر افراد و انتقال افراد دیگر به مکان‌های نامعلوم، دیگر نمی‌توان حقیقت را کتمان کرد.

حزب‌الله، علاوه بر اینکه نگران است که درز کردن بیشتر اسرار به اعتبارش آسیب برساند، بیم آن دارد که امکاناتش برای مدیریت همه‌گیری کرونا کافی نباشد. سر آخر، اگر بودجه و تجهیزات پزشکی در دسترس نباشد، کاری از دست پزشکان، پرستارها و کلینیک‌ها بر نمی‌آید. حزب‌الله فهمیده است که به کمک نیاز دارد و اگر دست از مخفی‌کاری بردارد، هیچ کمکی در آینده نزدیک در کار نخواهد بود. از این رو، اعلام این طرح اضطراری، که راهبرد حزب‌الله برای احیای وجه‌هاش است، نه اقدامی پیش‌گیرانه برای جلوگیری از افزایش احتمالی قربانیان کرونا، بلکه اقدامی از روی استیصال است در واکنش به از دست رفتن کنترل اوضاع و فراتر رفتن آمار مبتلایان از ظرفیت برنامه مخفیانه حزب‌الله.

نقش ایران

چنانکه گفته شد، دولت تحت حمایت حزب‌الله، هنوز واقعاً کشور را در قرنطینه کامل قرار نداده است. به عنوان مثال، یک روز پس از بسته شدن رسمی فرودگاه بیروت، یک هواپیمای قطری در مسیرش از تهران در آنجا فرود آمد. مسئله نگران‌کننده‌تر ۱۱۵ مورد عبور و مرور از مرز سوریه است که طی آن افراد و کالاهای بی‌شماری به وسیله بازبرگشت مختلف و به صورت قاچاق وارد لبنان شده است.

البته دولت لبنان مدت‌هاست که برای کنترل این گذرگاه‌ها با مشکلاتی مواجه است. انجام این کار، مستلزم بسیج گسترده نیروهای مسلح لبنان و تغییر عمیق ذهنیت افراد نسبت به پذیرش قاچاق است. با وجود این، هیچ نشانه‌ای از تغییر در آینده نزدیک وجود ندارد و به نظر می‌رسد حزب‌الله، [حتی اگر هم بخواهد](#)، باز نمی‌تواند این جریان را متوقف کند.

تا زمانی که افرادی بتوانند از طریق مجراهای غیررسمی وارد لبنان شوند، ممکن است ویروس کرونا را منتقل کنند و احتمالاً تعداد کمی از آنها در صدد انجام تست کرونا یا معالجه آن از طریق مجاری رسمی برمی‌آیند. برخی از آنها نیز - که یا ایرانی‌اند یا از جمله شبه‌نظامیان تحت حمایت تهران - ناگزیر کارشان به مراکز درمانی حزب‌الله می‌گردد و تخت‌ها و تجهیزات را که مورد نیاز شدید شهروندان محلی است، تصاحب خواهند کرد. لبنان کوچک‌تر از آن است که بتوان این تعداد ایرانی و خارجی را در آن پنهان کرد، لذا حزب‌الله سعی دارد با نشان دادن ابتکار عمل از عواقب سیاسی احتمالی پیشی بگیرد.

سوءاستفاده از وضعیت اضطراری

از آنجا که ویروس کرونا به محور گفت‌وگوهای عموم مردم لبنان تبدیل شده، حزب‌الله نیز می‌کوشد به طور نامحسوس اراده‌اش را بر تصمیمات مختلف سیاسی، اقتصادی و قانونی لبنان تحمیل کند. تلاش‌های این گروه متمرکز است بر دستکاری در انتصابات بانکی و قضایی، محافظت از نیروهای مؤتلف در برابر [اتهامات مربوط به فساد مالی](#) و سرکوب نارضایتی در منطقه تحت نفوذ خود.

برای مثال، گرچه خود سیاستمداران حزب‌الله به دلیل تهدیدات ناشی از تحریم‌های بین‌المللی نمی‌توانند در بسیاری از پُست‌های دولتی خدمت

کنند، این گروه سعی می‌کند تا در جریان مناظرات جاری بر سر انتصابات مالی، نامزدهای مؤتلف خود را تقویت کند. انتظار می‌رود این مناظرات در جلسه بعدی کابینه در همین هفته صورت گیرد. از جمله این افراد معاونان اصلی بانک مرکزی و اعضای کمیسیون نظارت بر امور بانکی لبنان اند. به گزارش پایگاه خبری *یا لبنان*، سعد حریری و دیگر نخست‌وزیران پیشین لبنان، بیانیه مشترکی صادر کردند که در آن «تلاش برای انحصاری کردن پُست‌های دولتی» محکوم شده است. به همین ترتیب، مقامات حزب‌الله از اقدامات امنیتی مربوط به ویروس کرونا، برای دستگیری فعالانی استفاده می‌کنند که [در اکتبر گذشته در سازماندهی تظاهرات](#) مشارکت داشته‌اند.

نقش ارتش لبنان

هفته گذشته، در پی بحث بر سر ضرورت اعلام وضعیت اضطراری، تنش‌های سیاسی در لبنان بالا گرفت. مقامات لبنانی تصمیم گرفتند به جای وضعیت اضطراری «بسیج عمومی» اعلام کنند.

در قانون اساسی لبنان، اعلام وضعیت اضطراری به معنای آن است که کنترل این کشور به ارتش سپرده شود، در حالی که «بسیج عمومی» بدان معنی است که اقداماتی مشابه صورت گیرد بدون آنکه نیروهای مسلح برای اجرای اجباری آنها در سطح کشور اختیار داشته باشند. از جمله این اقدامات است افزایش گشت‌های امنیتی داخلی، تعطیلی مشاغل غیرضروری، تشدید محدودیت‌های مسافرتی و بستن (گرچه به طور ظاهری) کلیه مرزهای زمینی، دریایی و هوایی.

واضح است که حزب‌الله از قدرت‌گیری ارتش لبنان استقبال نمی‌کند، زیرا این امر به رهبران ارتش اختیار می‌دهد تا کنترل مؤسسات دولتی را در دست گیرند و سربازان را در ورودی تمام مرزها بگمارند. اگر چنین شود، این اقدامات مانع از قاچاق اسلحه و تجهیزات ایرانی به وسیله حزب‌الله به لبنان می‌شود؛ و حزب‌الله نمی‌خواهد چنین مخاطره‌ای را بپذیرد.

در حال حاضر، ارتش لبنان، به رغم دریافت کمک‌های فراوان ایالات متحده، هیچ ابتکار عملی در کنترل بحران کرونا نشان نداده، و سایر نهادهای دولتی نیز فقط اقداماتی حداقلی انجام داده‌اند که از شکست آنها در حل فروپاشی اقتصادی چندین‌ماهه این کشور حکایت دارد. تنها یک مرکز اصلی پزشکی عمومی – یعنی بیمارستان دانشگاهی رفیق حریری – به روی بیماران مبتلا به کرونا باز است که آن هم عملکرد مناسبی ندارد. کارمندان خدمات درمانی عمومی از کمبود تجهیزات، کارکنان و حقوق شکایت دارند و دولت به‌تنهایی فاقد بودجه کافی برای تأمین نیازهای آنهاست.

علاوه بر این، راه‌حل «بسیج عمومی» تاکنون ناکارآمد بوده است. بسیاری از مردم از ماندن در خانه امتناع می‌ورزند و درخواست اعلام وضعیت اضطراری نیز، حتی در میان برخی از متحدان حزب‌الله، افزایش می‌یابد. به عنوان مثال، نبیه بری، رئیس مجلس لبنان، گفت: «اوضاع کشور غیرقابل تحمل است، باید فوراً وضعیت اضطراری اعلام شود.» او همچنین بسیج عمومی فعلی را به یک «وضعیت اضطراری سیگ» تشبیه کرد.

کسانی که مخالف اعلام وضعیت اضطراری‌اند، برای نگرانی خود دلایلی موجه دارند، زیرا به نظر آنها این امر ممکن است منجر به سرکوب گسترده آزادی بیان شود. با این حال، راه‌حل میانه‌ای نیز وجود دارد که، بدون به خطر انداختن آزادی‌ها، مسئولیت بیشتری به ارتش می‌دهد: اعلام وضعیت اضطراری پزشکی. این امر به ارتش امکان می‌دهد تا مراکز درمانی خود را (که در جای‌جای لبنان واقع شده‌اند، اما در حال حاضر چندان کارآمد نیستند) فعال کند، کادر پزشکی خود را به طور کامل برای مقابله با این ویروس همه‌گیر آماده سازد، و کنترل بیشتری بر مرزها اعمال کند – که این هم در صورتی شدنی است که فقط جریان ورود غیرقانونی افراد ناقل این بیماری به داخل کشور متوقف شود (مقابله با حزب‌الله بر سر قاچاق اجناس در این مقطع واقع‌بینانه نیست).

ایالات متحده مدت‌هاست که به ارتش لبنان برای مقابله با شورش‌ها و تروریسم کمک می‌کند و به آنها آموزش می‌دهد، اما بحران کرونا فرصتی استثنایی برای رهبران ارتش فراهم آورده تا نشان دهند که می‌توانند مسئولیت کامل ملی را، که قبلاً در قانون اساسی به آنها واگذار شده، به عهده گیرند. اما اگر ارتش در طول همه‌گیری جهانی این بیماری در حاشیه بماند، اردوگاه حزب‌الله با تلاش و یکه‌تازی در حل بحران، به بند زدن چینی شکسته مشروعیت داخلی خود ادامه خواهد داد – چه بسا با کمک نهادهای خارجی که مایل اند با اکراه، فقط به خاطر شرایط وخیم لبنان، به آنها کمک کنند.

واشنگتن به درستی به ارتش لبنان توصیه کرده تا از معترضان لبنانی در ماه‌های اخیر محافظت کند. امروز فرصتی دیگر مهیا شده تا ارتش وادار شود به وظیفه‌اش در حفاظت از مردم عمل کند: این بار با قبول مسئولیت وضعیت اضطراری پزشکی.

**حنین غدار هموند مهمان فریدمن در انستیتو واشنگتن برای برنامه گودولد در حوزه سیاست‌های عربی است.*